

Some Notes About The Banditry Activities That The Gendarmerie Intervened in Sivas and Its Surroundings (1888-1919)

Yusuf Kesgin^{1,a,*}

¹ Institute of Social Sciences, Sivas Cumhuriyet University, Sivas, Türkiye

*Corresponding author

Research Article

History

Received: 27/04/2023

Accepted: 26/06/2023

ABSTRACT

Security is one of the essential issues for every individual and society. States want to be protected from internal and external dangers and to make the people feel safe against possible dangers. Law enforcement agencies such as the gendarmerie and the police ensure the peace and security of states in the world. Places that felt insecure often became enceinte with problems. Due to the troubles in the last period of the Ottoman Empire, various outbreaks arose. Especially after the First World War, when the central authority was shaken, an opportunity arose for many bandits. Therefore, gaps have emerged in the state at the point of public order and security. The country has made various attempts to fill the void. The study deals with the evolution of the zaptiye into the gendarmerie and then the interaction of the banditry activities of the Ottoman gendarme in Sivas. The prime source for unearthing all of this was the The Ottoman Archive of the Presidency of the State Archives of the Presidency. The bandit activities encountered in the archive scans are conveyed in chronological order and in all their aspects. The Gendarmerie took care to suppress the corruption committed by the bandits with all its means. The questions of exactly where, by whom and how the activities were carried out were answered.

Keywords: Ottoman Empire, Sivas, bandit, gendarme, public order

Sivas ve Çevresinde Jandarmanın Müdahale Ettiği Eşkıyalık Faaliyetleri Hakkında Bazı Notlar (1888-1919)

Süreç

Geliş: 27/04/2023

Kabul: 26/06/2023

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution 4.0
International License

^a ysf.kesgin@hotmail.com

^{id} https://orcid.org/000-0001-8450-0288

How to Cite: Kesgin, Y., (2023) Some Notes About The Banditry Activities That The Gendarmerie Intervened in Sivas and Its Surroundings (1888-1919), CUJOSS, 47(1): 99-107

Giriş

İnsanlık tarihi boyunca otoritedeki zayıflık ve ihmallerden faydalanıp insanların canlarına kast ederek

tüm mallarına el koyma, maddi ve manevi zarar verme eylemi oldukça sık rastlanan bir durumdur. Genel olarak

soygun yapıp halkın canına ve malına göz diken, dahası halkı haraca bağlayan gruplar için İslâm tarihinde “yol kesen” anlamına gelen harrâbe yahut kuttâu't-tarîk kavramları kullanılmıştır. Osmanlı Devleti'nde ikinci tabir daha yaygın yer almakla birlikte şaki yahut eşkiya tabirleri de kullanılmıştır (İlgürel, 1995: 466-467).

Kanunsuz eşkiyalara karşı güvenliğin temini noktasında jandarma kuvvetleri teşkilatın kuruluşundan (1839) itibaren işe koyulmuştur. Kırsal bölgelerde asayiş (Kara, 2016: 34) ve güvenliği sağlamakla görevli zaptiye erlerini ifade eden Jandarma terimi, Farsça silah anlamındaki “cân” ve “tutan” anlamındaki “dâr” kelimelerinin birleşimi olan cândârdan gelmektedir. Selçuklularda da yaygın bir şekilde kullanılan cândâr terimi, emniyeti sağlayarak huzuru temin eden ve bunun yanında sultanın sarayını koruyan erlere verilen addır. Türkçede jandarma, halk dilinde ise “candarma” yahut “cenderme” şeklinde ifade edilen kelime XVII. yüzyıldan itibaren Fransızcada “Gendermerie” biçiminde kullanılmıştır (Türkmen, 2020: 689; Alpar, 2013: 84).

Askerî anlamda Yakın Çağ başlarında Osmanlı Devleti topyekûn bir modernleşme yoluna gitmiştir. Nizam-ı Cedid ve Asakir-i Mansure-yi Muhammediye gibi ordu kurma/düzenleme girişimleri gerek olumlu gerek olumsuz şekilde sonuçlanmıştır. Nihayetinde kamu güvenliğinde yenilikleri ve başarıları beraberinde getirmiştir. Misal Nizam-ı Cedid ordularının Napolyon'un ordularına karşı Mısır'da göstermiş olduğu başarı bunlardan biridir (Hayta-Ünal, 2017: 65-106). Ancak yerel işleyişe bakıldığında kolluk kuvvetlerinin sahada yetersiz olduğu görülmüştür. Bu nedenle Tanzimat Dönemi (1839-1876) ile birlikte can, mal, ırz ve güvenlik konuları üzerine değerlendirmeler yapılarak daha etkin sonuçlar elde edebilmek adına zaptiye birliklerinin kurulmasıyla usulsüz faaliyetler ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır (Reyhan-Sert, 2021: 413).

Osmanlı'nın iç güvenlik meselesinde neden jandarmayı tercih ettiğine değinmek gerekirse buradaki en önemli sebeplerden birisi çok başlı ve düzensiz olan iç güvenlik sistemini jandarma adı altında daha düzenli bir hâle getirmeye çalışmaktır (Yüksel, 2022: 31-37). Osmanlı tebaasının can, mal ve ırz güvenliği gibi görevleri üstlenen kolluk kuvvetlerinin hızlı müdahalesiyle önlenebilecektir. İşte bu mevcut fikir, jandarma teşkilatının oluşumunda önemli noktalardan birisidir. Jandarma ile birlikte iç güvenliğe düzen getirmek ve bütçeyi eski düzenin oluşturduğu kalabalık iç güvenlik elemanlarının ekonomik yükümlülüklerden kurtarmak arzusu da yadsınamaz. Özetle çok sayıda düzensiz birlikle sağlanmaya çalışılan iç güvenlik meselesinin az sayıdaki jandarma neferiyle çözüme kavuşturulması amaçlanmıştır (Halıcı, 2019: 21).

Osmanlı'da jandarma teşkilatının kuruluşu son yapılan çalışmalar neticesinde 14 Haziran 1839 olarak kabul edilmektedir. Öyle ki verilen tarihi destekler nitelikte olması bakımından Jandarma Genel Komutanlığı'nın internet kaynağında teşkilatın kuruluş tarihi (<https://www.jandarma.gov.tr/tarihce>) (Erişim Tarihi 21.06.2023) olarak verilse de o tarih hakkında bazı

muhtelif görüşler hâkimdir. Nitekim verilen farklı tarihler (16 Şubat 1846, 14 Haziran 1846 ve 22 Haziran 1869) teşkilatın kuruluş tarihi olarak kabul edilmiş ve kutlanmıştır (Özgen-Eryılmaz, 2018: 19; Özcan, 2013: 175). Ahmet Özcan iddiasını 1869'da yayımlanmış olan Askar-i Zaptiye Nizamnamesine dayandırmaktadır. Ek olarak teşkilatın kuruluşunun 1839 yılı kabul edilmesi Özcan ve diğer ilgili çalışanlar, arşiv belgelerinden çıkan tarihlerinden hareketle Tanzimat'ın hemen öncesi ve sonrası tarihli olması şeklinde yorumlamışlardır. Özcan, *Osmanlı Devleti'nde Jandarma Teşkilatının Kurulmasının Gündeme İlk Defa Gelişi (1839)* adlı çalışmasında Osmanlı arşiv belgelerinde jandarma hakkında yapmış olduğu katalog taramasında 1839 yılı hemen sonrasına ilişkin bazı kayıtlar ile karşılaşmıştır. Ancak arşiv kaynaklarında jandarma ismiyle karşımıza çıkan kayıtların aslında “zaptiye” ile ilgili olduğunu belirtmiştir. İlgili çalışmadan hareketle jandarmanın temeli olarak zaptiye teşkilatı ve kuruluş yılı olarak da 1839 yılının temel alınmasına karşın yaptığı katalog taramasında Tanzimat'ın ilanının hemen öncesinde 7 adet belgenin jandarma ile ilgili olduğuna ve bunların dördünde jandarma teriminin kayıt edildiği aktarmıştır. Özcan, yapmış olduğu çalışmalar neticesinde 1839 senesini jandarmanın kuruluş yılı olarak ileri sürmektedir. (Özcan, 2013: 175). 1845 yılında ise devletin tüm asayiş hizmeti Zaptiye Nezaret'i'ne verilmiştir (Özgün, 2018: 177).

Jandarma teşkilatının kurulmasının ardından 1870 senesi sonrasında Balkanlarda ortaya çıkan sorunlardan dolayı teşkilatın çeşitli alanlarda yetersiz kalması, yeni düzenlemelerin getirilmesini gerekli kılmıştır. Bu bağlamda jandarmanın eğitimi hususunda adımlar atılmıştır. İstanbul'a davet edilen İngiliz Valentine Baker 21 Mart 1877'de Sadarete sunmuş olduğu raporda gerekli olan ıslahat hareketlerine ve bu ıslahatların doğuracağı masraflara değinmiştir. Baker'in Osmanlı iç güvenliği ile alakalı olarak tespit etmiş olduğu en önemli boşluk İstanbul başta olmak üzere bazı vilayetlerde jandarma ve polislerin vazifelerini öğrenebilecekleri bir eğitim merkezlerinin olmayışydı. Baker'e göre yapılması gereken önemli yeniliklerden biri İstanbul'da jandarmaların eğitim görebileceği bir okulun açılmasıdır. Böylece bu sistemle yetiştirilen zabıtlar merkez ve taşraya gönderilerek kısa sürede jandarma eğitimi yaygınlaştırılabilecektir. İlgili konu üzerine 1904'te Fransız subayların öncülüğünde Selanik'te Jandarma Zabıt Mektebi açılmıştır. Açılan okul ile jandarma eğitim meselesi hususunda iyi bir ivme kazanılmıştır. Dahası Osmanlı jandarma teşkilatının İrlanda'da olduğu gibi eğitimin düzenlenmesi gerektiğini savunan Baker, uygun görülmesi halinde açılacak olan okula İrlanda'dan zabıt ve öğretmenler davet edilebileceğini belirtmiştir. İrlanda'dan getirilen eğitimcilerin yanına Osmanlıdan yabancı dil bilen zabıtların yerleştirilmesini belirtmişti. (Sönmez, 2010: 167-170; Demirel, 2018: 156; Tekir, 2020: 48-100; Koparan, 2007: 27)

O doğrultuda Osmanlı jandarmasının nasıl olması gerektiği konusunda Kırçovalı Abdullah Sıdkı tarafından kaleme alınan ve 1918 yılında basımı gerçekleştirilen

“Osmanlı Jandarması Nasıl Olmalıdır?” adlı eser istifade edilecek kaynaklardan bir tanesidir. Sıdkı, vatan ve vatanperverliği mesleki gereklilik olarak görmüştür. Eserinde jandarma görevini askerlikle denk bir meslek olarak saymış ve bir askerde aranacak özelliklerin jandarmada da olması gerektiğine dikkat çekmiştir (Sıdkı, 1918).

Kurum ve kuruluşlar gibi jandarma teşkilatının oluşum ve gelişim göstermesinin farklı evreleri olmuştur. Tabii bu süreç içerisinde sadece jandarma teşkilatına hizmet eden neferler değil zamanla onları daha etkili görevlendirebilmek ve belirli işler tayin edebilmek adına farklı yapılanmalarda inşa edilmiştir. Bu doğrultuda devletin güvenliğinin sağlanması adına o kuruluşlardan biri de karakollarıdır. Karakol, Zaptiye teşkilatı için önemli bir yer tutmaktadır. Müelliflere göre merkezde karakol, emniyet için önemli bir yapı taşıdır. Bu kurumda ekseriyetle öne çıkarılması gereken husus, karakol kumandanlarıdır (Koparan, 2007: 6-24). Yetkin kişinin kumandanlığa getirilmesinin ardından kumandan ve karakol neferlerinin önemli görevlerinden biri eşkiya takibidir. Eşkiyanın takibi esnasında köylülerden ve çobanlardan bilgi alabilmek veya çeteyi arkadaşlık kurmuş kişileri muhbir olarak kullanmak onları yakalamak için etkili yöntemler arasındadır (Dinç, 2021: 50-52). Karşılaşılan olayların seyrine göre jandarma aldığı tedbirler ve hayata geçirdiği uygulamalar farklılık göstermiş; bu manada eşkiyalara karşı tutum olarak önce hitabet sonra silah dipçığı ile müdahale o da yetersizse silahı ateşlemeye kadar gitmiştir (Sıdkı, 1918; Sert, 2018: 391-401). Jandarma teşkilatı edinmiş olduğu beceri ve birikimleri iç güvenliğinin aksamasında rol oynayanlara karşı etkili bir şekilde kullanmayı amaç edinmiştir.

Devletler kurulduğu ve varlığını devam ettirdiği sürece farklı sorunlar ve zorluklar ile karşılaşmışlardır. O engeller siyasi, askerî, sosyal, kültürel ve ekonomik gibi pek çok payda da sınıflandırılabilir. Devletler temel gereksinimlerinden biri olan korunması nedeniyle askerî sınıfın diğerlerine nazaran önem arz ettiği görülmektedir. O sebeple devletler bu sınıfı her zaman güçlü tutmayı amaçlamışlardır. Fakat ne kadar güçlü olursa olsun devlet içinde veya dışında askerî sınıfa zorluk çıkaran kişi veya topluluk olmuştur. Öyle ki devletin bünyesindeki askerî sınıflarından bir zümre daima iç güvenliği sağlama görevini üstlenmiştir. Böylece sosyal düzeni bozmak amacıyla girilen her türlü karmaşaya karşı önlem alınma girişimi devamlılık göstermiştir. Örneğin Osmanlı devleti açısından tarih sahnesine bakıldığında dönemle birlikte isimlerin de değişiklik gösterdiği farklı kolluk kuvvetleri oluşturulmuştur (Halaçoğlu, 2014; Lewis, 2014; Ortaylı, 2014). Çalışmanın konusu olarak ele alınan Osmanlı'nın iç güvenlik ile ilgili yaşadığı problemler XIX. yüzyıl itibarıyla ortaya çıkmış değildir. Devlet kuruluşundan itibaren pek çok iç problemlerle karşı karşıya kalmıştır. Osmanlı'nın sonuna dek sorunların hallolması için çoğu padişah olayların üzerine düşmüş ve çözüm yolları aramaya çalışmıştır. Çıkan iç problemlere karşı oluşturulan askeriyeğe bağlı kolluk kuvvetlerinin doğru yetiştirilmesi mühim bir noktayı işaret etmektedir. O sebeple işlenen

konuya ve döneme ilişkin olması münasebetiyle eşkiyalara karşı koyabilmek için XIX. yüzyılda II. Abdülhamid'e sunulan layiha bu hususta önem arz etmektedir (Ürkmez, 2015: 31-64). Layihadan hareketle eşkiyaya karşı koyan neferlerin doğru bir şekilde eğitilmesi ve yönlendirilmesi niyetlenen sorunsuz sosyal hayat hedefine başarılı bir şekilde ulaşmayı sağlayacaktır. Ancak bu dönemde devletin askerî gücünün büyük bir bölümü yabancı devletlerle yapılan savaşlara ayrılması ülke içerisinde eşkiyalık faaliyetlerini arttırmış ve seferden kaçanlar veya asker olmak niyetinde olmayan asiler, etraflarına topladıkları başıbozuk avaneleriyle eşkiyalığa girişmişlerdir (Çadircı, 1980: 45). Yani eşkiyalar genellikle tabii oldukları otoriteyi tanımayarak orman ya da dağlık bölgelerde yaşamayı tercih etmiş, askere gitmeyi ya da vergi vermeyi reddetmiş ve buldukları bölgede halka zarar vermiş, kısacası asi olmuşlardır (Yiğit-Oruç, 2020: 33).

Çalışma, zaptiye teşkilatı özelinde yapılan arşiv taramaları sırasında asilik yapan bir grubu ve müdahale etmek amacıyla olay yerine intikal eden jandarmayı ele alan arşiv evrakına rastlanmasıyla konuya bir merak uyandırmıştır. Osmanlı tarihine bakıldığında genel olarak siyasi tarih hakkında pek çok kaynakla karşılaşıırken sosyal tarih nispeten daha sığ kalmıştır. Yazar ise tarihin siyasi(askeri) tarihinin yanı sıra sosyo-kültürel yönüne de katkı sağlayabilmek amacıyla ilgili konuyu çalışmaya karar kılmıştır. Örneğin 1888 senesinde Sivas'ın sosyal yaşamına dair edinilecek bilgiler gibi. Böylece İç Anadolu bölgesinde kendisine tarih sahnesinde farklı sıfatlarla yer bulan Sivas vilayeti ve ona bağlı çevre sancaklar çalışmada olayların mekânına ev sahipliği yapmıştır. Bahsi geçen arşiv taraması sonucu ilk rast gelinen belgenin olay yeri Sivas olması sebebiyle gerekli kaynak araştırması yapılmış ve bu konu hakkında herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Böylece konu hakkında ele geçen bu materyallerin özenli bir şekilde bir araya getirilmesiyle yeni bir konuya ışık tutmak amaçlanmıştır. Sivas'ta kalkışılan eşkiyalık faaliyetlerinin askerî ve sosyal tarih ilgisine bilgi sunmak ve konuyla alakalı yapılacak olan çalışmalara nispeten bir ışık tutması amaçlanmıştır. Yani taşrada bir vilayette iç güvenlik nasıl sağlanıyordu, eşkiyalık yapanlara karşı kim ve nasıl müdahale ediyordu gibi soruların cevabının verilmesi amaçlanmıştır.

Konu, çalışmanın tarih sınırlılıklarını da beraberinde getirmiştir. Şöyle ki çalışmanın ana temasını belirleyen “jandarma” ve “eşkiya” terimleri arşiv kaynaklarında birlikte araştırılmıştır. Böylece konunun sınırlılıkları açısından tarih aralıklarına müdahale edilmeksizin Jandarma'nın kuruluşundan Osmanlı'nın yıkılışına kadar yukarıda belirtilen iki anahtar kelime ile ilgili karşılaşılan arşiv evrakı kullanılmıştır. Dolayısıyla karşılaşılan evraklardan en erken ve en geç tarihli olanlar baz alınarak çalışmanın tarih aralığını belirlenmiştir (1888-1919). Bu tarihler arasında Sivas vilayetinde çeşitli etnik gruplarda eşkiyaların sosyal sınıf ayırt etmeksizin insanları huzursuz ettikleri gözlemlenmiştir. Huzursuzluğun kaynağının ortadan kaldırmak amacıyla jandarma neferleri eşkiyalarla mücadele girişiminde bulunmuşlardır. Bu hadiseler

birbirinden farklı sonuçlar doğurmuş ve okura farklı alanlarda bilgiler kazandırmıştır. XIX. ve XX. Yüzyıllar arasında Sivas ve çevresine jandarmanın sayıca yeterli ve yetkin olup olmadığı ve eşkıya saldırılarının sosyal hayata verdiği olumsuz etkiler ortaya koyulmuştur.

Araştırmacıya merak uyandıran ve Jandarma eri Mehmed Nuri'nin eşkıyalarca yaralanma hadisesini sunan arşiv evrakı, çalışmanın Sivas'taki jandarmanın müdahale de bulunduğu eşkıya faaliyetlerinin aktarılacağı ana metne girişin fitilini ateşlenmiştir (DH.MKT, 1911/105).

Sivas'ta Jandarmanın Takibine Takılan Eşkıyalık Hadiseleri

Eşkıyaların giriştikleri başı bozuk hareketlenmelerden evvel mevcut Sivas Jandarma Nezaretine dair bilimsel bir ön bilgilendirme faydadan uzak olmayacaktır. Ardından eşkıyalık hareketleri ve onları bertaraf eden veya edemeyen jandarmanın arşiv evrakındaki bilgileri çalışmaya kronolojik bir sırayla aktarılmıştır.

1869 Asakir-i Zaptiye Nizamnamesi gereğince her ilde birer zaptiye alayı kurulması kararı alınmıştır. Bu kararla birlikte Sivas'ta da bir zaptiye birliği kurulmuştur. Ardından 1877-1878 Osmanlı-Rus harbinden sonra askerî açıdan değişikliğe gidilmiş ve 20 Kasım 1879'da Seraskerliğe bağlı Jandarma Genel Komutanlığı teşkil edilmiştir (Bucak, 2020: 25). 1909 senesine gelindiğinde teşkilat tekrar bir değişikliğe uğramış ve Harbiye Nezaretine bağlı Umum Jandarma Kumandanlığı kurulmuştur. Hemen belirtilmelidir ki 1899 yılında Reşit Akif Paşa tarafından Sivas'ta inşası başlatılan Jandarma Binası 1908'de tamamlanmıştır. 1918 senesi itibarıyla zaptiye birliklerinin jandarmaya dönüştürülmesi sonucu Sivas'ta kurulan bina, Sivas Jandarma Alay binası olarak tarih sahnesindeki yerini almıştır (<https://sivas.jandarma.gov.tr/sivas-il-jandarma-komutanliginin-tarihcesi>, Erişim Tarihi: 30.04.2023).

Sivas'taki jandarma müessesesi hakkında bilgiler kısır olsa da vilayet salnamelerinden hareketle kısmen dairelerin mevcut ahvaline ulaşılmıştır. Bu doğrultuda 1903 senesine ait salnameye bakıldığında Sivas Merkez jandarma dairesinde Jandarma Alay Kumandanı Mahsun Bey'in ve Alay Emni Hacı Ferhad Efendi'nin vazife başında oldukları görülmüştür. Toplamda iki rütbeli personele rastlanırken erler hakkında herhangi bir bilgi yoktur (Salname-i Vilayet-i Sivas, 1903; Yücel, 2011: 353). Amasya sancağı jandarma dairesinde Jandarma Binbaşı Ziya Bey (Salname-i Vilayet-i Sivas, 1903: 388), Hesap Emni Mustafa Munib Efendi, Süvari Bölük Ağası Ahmet Bey ve Piyade Bölük Ağası Halil Ağa görev başındadır. Görüldüğü üzere sancakta da durum farklı değildir (Salname-i Vilayet-i Sivas, 1903: 117; Yücel, 2011: 390). 1907 senesine gelindiğinde Merkez'de Jandarma Alay Kumandanı Mehmed Şerif Bey ve Jandarma Alayı Emni Hacı Ferhad Efendi görevini ifa etmiştir (Salname-i Vilayet-i Sivas, 1907: 62; Yücel, 2011: 68). Aynı yıl Divriği kazası jandarma dairesinde ise Zâbita Memuru Mülâzım-ı Evvel Hacı Mehmed Efendi, Mülâzım-ı Sâni Şakir Efendi, 20 nefer süvari ve 12 nefer piyade görevlerini sürdürmektedir

(Salname-i Vilayet-i Sivas, 1907: 98; Yücel, 2011: 94). Merkez vilayette jandarma dairesinde bulunan erlerin sayısına yer verilmezken Divriği kazasında yer verilmiştir. Sancakta verilen sayılar göz önüne alındığında Merkez'deki er sayısının sancağa nazaran daha çok olacağı yorumu getirilebilir. Ancak verilen bu bilgilerden hareketle jandarma dairesindeki nefer sayıları gerçeği yansıtmayacaktır. Mevcut durum böyle iken Sivas ve çevresinde eşkıyalık faaliyetleri sürdürenlere karşı jandarma neferleri gerekli müdahaleyi yapmışlardır.

Arşiv kayıtlarında çalışma yelpazesine takılan eşkıyalık faaliyetlerinde çeşitli ve ilginç olaylar yer almaktadır. O olaylara karşı kolluk kuvvetlerinin başarılı olmasıyla birlikte pek tabi zarar görebilmeleri de mümkündür.

Belgelerde konuya yönelik ilk kayıta göre II. Abdülhamid'in saltanat yıllarında jandarma neferi Mehmed Nuri, Sivas'ta eşkıyalarca yaralanmıştır (27 Şubat 1888). Bahsi geçen jandarma, saldırıda vücudunun çeşitli yerlerinden yara almış ve kolunu da kaybetmiştir. Emniyetin sağlanabilmesi adına canı pahasına görevini yerine getiren askeri yalnız bırakmayan halktan Karabacak oğlu Ömer; reaya, devlet ve şahıs üçlemesinin örnek ilişkisini ortaya koyacak bir adım atmıştır. Görevi başında yaralanarak "gazi" olan Mehmed Nuri adına Ömer; polis, tahsildar yahut süvari jandarma olarak göreve devam etmesi adına devlete başvuru da bulunmuştur. 15 Kasım 1891 yılında yapılan bu başvuruya çok geçmeden Bâb-ı Âli olumlu bir şekilde cevap vererek askerine sahip çıktığını göstermiştir (DH.MKT, 1911/105). Askerin canı pahasına mücadelesi, halktan birisi olan Ömer'in jandarma için girişimi ve bu hadiseden dolayı mağduriyet yaşamaması adına devletin sunmuş olduğu imkân takdire şayandır.

Sivas vilayetinde ortaya çıkan usulsüzlük ve asayiş problemleri sebebiyle şehirde huzursuzluk hâkim olmuştur. Bu nedenle huzursuzluğun ana kaynağını teşkil eden eşkıyalara karşı etkili bir savunma mekanizması için Sadarete sunulan kararname ile jandarma isteğinde bulunulsa da Merkez, ilgili bu talebe olumsuz şekilde cevap vererek Sivas'ta mevcut olan 1 alay jandarmanın bu gibi sorunlar için yeterli olacağını belirtmiştir (DH.MKT, 1636/99).

Aradan geçen 11 yıllık süreden sonra 5 Haziran 1899'da gece vakti 4 eşkıya Tokat kazası yakınlarında bulunan Katoliklere ait bir manastıra hırsızlık amacıyla duvarı delerek girmişler; içeride karşılaştıkları rahibi darp ederek ölümüne sebep olmuşlardır. Eşkıyalar rahibin odasındaki parayı, martini tüfeğini ve revolver tabancasını alarak manastırı terk etmişlerdir. Mutasarrıftan gelen bir emirle üstün hizmetleri bulunan Jandarma Binbaşı Osman Bey, ikinci Komiser Mustafa, Teğmen İbrahim ve Belediye tabibi Dururali'yi, ne suretle olursa olsun bu olayın failleriyle birlikte martini tüfeğinin bulunup getirilmesiyle vazifelendirilmiştir. Aynı zamanda getirenin ya da getirenlerin uygun görülen nişan ile ödüllendirileceği bildirilmiştir (HR.SYS, 39/35). Örnekten hareketle jandarma kuvvetlerinin devlet içerisinde etnik köken, din ve dil ayrımı yapmadan görevini ifa etmeye

çalıştığı söylenebilir. Devletin, kolluk kuvvetlerine eşkiyanın yakalanması için ek olarak verdiği emirde sunmuş olduğu ödüllendirme dikkat çeken bir tutumdur.

Bölgenin refahı başta olmak üzere devlet kendi yönetimini güçlü tutma gayesindedir. Nasıl ki Jandarma teşkilatı kurulurken seçilen şahısların birçok özelliğine bakılıyorsa zuhur eden hadiseye göre de daha yatkın kişilerin seçilip gönderilmesi amaçlanmıştır. Bu sebeple Sivas dışında tespit edilen eşkiyalar için bu göreve ehil olan Amasya'da görev yapan Yüzbaşı Ahmet Bey ve neferlerinin o eşkiyaların takibi hususunda görevlendirmişlerdir (DH.TMIK.S, 37/20).

Bir müddet olayların durulmasının ardından eşkiyalık faaliyetlerine bir yenisi daha eklenmiştir. Hadise, I. Dünya Savaşı sonlarına denk gelmektedir. Öyle ki devletin dikkatinin başka yöne çevrildiği ve askerî kuvvetlerin düşmanlarla meşgul olduğu dönemde eşkiyaların daha rahat koşuşturma içerisine girdikleri görülmektedir. Jandarma kuvvetleri Sivas dolaylarında köy ve mezraları basarak yağmalama yapan eşkiyaların peşine takılmıştır. Takip esnasında eşkiyalarla çıkan silahlı çatışmada jandarmalardan 5'i şehit düşmüştür. Bu durum yöneticileri etkilemiş olmalı ki eşkiyaların takibini yapan askerler için olayın faillerini bulana ya da bulanlara 250 liralık bir ödül koymaktan geri durmamışlardır. Jandarma kuvvetleri usulsüzlüğe karşı elinden geleni yaparken yönetici zümre de neferleri teşvik etmek amacıyla ne gerekiyorsa yerine getirmişlerdir (DH.ŞFR, 566/10). Eşkiyaların yasa dışı hareket ederken hiçbir sınır ve sınıf ayrımı yapmaksızın taşkınlıklarını devam ettirmekten geri durmadıkları anlaşılmaktadır. Öyle ki bu defa hedef kamu görevlileri olmuştur. Görevleri başındayken 5 kişilik posta memuru eşkiya saldırısına uğramışlarsa da bu durumu ucuz atlamışlardır. Saldırganlar posta memurlarının ellerinde bulunan çantalarda akçe ve kıymetli eşya olması düşüncesiyle giriştikleri bu eylemde sadece memurların nakit paralarını ve elbiselerini almış olsalar da umduklarını bulamamışlardır. Kayıttan anlaşılacağı üzere bu tip hadiseler, zümre fark etmeksizin herkesin başına gelebileceği izlenimini vermektedir (DH.EUM, 26/27).

Devletin buhranlı dönemleri devam etmekte iken kâtibin tutmuş olduğu kayıt o sancılı sürecin sağlaması niteliğindedir. Ülke sadece dışarıdaki düşmanlarla değil aynı zamanda içerideki bozguncularla da mücadele etmektedir. Tarih 3 Nisan 1919'u gösterirken Havza mıntıkasında olan Arlak köyünde eşkiya ve jandarma arasında çıkan çatışma kaynaklara aksettirilmiştir. Çatışma esnasında her iki taraf da olumsuz etkilenmiştir. Arlak köyünde sonraki süreçte de faaliyetlerine devam eden eşkiyalara karşı Havza mıntıkası kumandanı bir çıkarma yapmış ve eşkiyalar köyden uzaklaştırılmıştır. Çatışma esnasında bazı eşkiyalar telef olmuştur. Eşkiyaların Amasya'da mahkemesi esnasında cezalarının çok olması sebebiyle bir üst mahkemeye başvuruda bulunulmuştur. Mahkeme sonrası kesin bir netice alınamamıştır. Bu mahkeme ile ilgili bilgilerin parça parça aktarılacağı bildirilmiştir (DH.ŞFR, 625/46). Aynı yıl içerisinde sorunlar giderek artış göstermiş, Osmanlı kâtibi artık suçların

artması nedeniyle kayıt altına alınan yasa dışı faaliyetleri tek tek Merkez'e göndermek yerine tablo şeklinde bir araya getirmiştir. Merkez'de suçlardan oluşturulan tablo Sivas Valiliğince İçişleri Bakanlığına gönderilmiştir. Tabloda yer alan maddeler şu şekildedir (DH.ŞFR,624/46):

Çizelge 1: Sivas Valiliğince 19 Nisan 1919'da Dahiliye Nezaretine gönderilen eşkiyalık faaliyetlerinin özetleri

Table 1. Summaries of banditry activities sent to the Ministry of Internal Affairs on 19 April 1919 by the Sivas Governor's Office

Sivas Valiliğince 19 Nisan 1919'da Dahiliye Nezaretine gönderilen eşkiyalık faaliyetlerinin özetleri	
1	7 Mart 1919 tarihinde Kuşhacı köyünde bir grup eşkiya tüfek ile ateş etmeleri sonucu jandarmanın takibine takılmışlardır. Jandarma neferleri 13 adet tüfeği ele geçirerek takibatın devam ettiğini bildirmiştir.
2	Ladik kazasında bir haneye saldıran 3 nefer Rum eşkiyanın aile fertlerinden anne ve yeğeni katlettikleri, bunun üzerine jandarmanın takibatında eşkiyanın birinin yakalandığı ve diğer eşkiya içinse iz sürmenin devam ettiği aktarılmıştır.
3	Koyulhisar mevkisinde bir cami yakınında Haşinoğlu'nu katleden eşkiyanın yakalandığı kaydedilmiştir.
4	Amasya dolaylarında bulunan bir köy içerisinde zındık Rum eşkiyalar ile birtakım jandarma müfrezesi arasında çıkan çatışmada jandarmalardan şehit ve yaralıların olduğu, eşkiyalardan da zaiyatın olmasına mukabil takibatın devam ettiği bildirilmiştir.
5	Merzifonlu Deli Mehmed ve eşinin eşya ve hayvanlarını gasp eden eşkiyaların takibinde olan jandarma kuvvetleri ile eşkiya arasında çıkan çatışmada 3 eşkiya yakalanmıştır. Ayrıca jandarmaya yardım eden bir polis de yaralanmıştır.
6	Eşkiyaların silah ve cephaneye naklettiklerini haber alan jandarma müfrezesi, o grup ile çatışma esnasında bir jandarma şehit olurken eşkiyadan da ölenler olmuştur. Eşkiyanın takibatı devam etmektedir.
7	Köprü kazasının Alak köyünde bir şahsın evde bilinmeyen bir şekilde öldürülmüş olmasından jandarmanın takibine takılmıştır.
8	Merzifon'un Araşca köyünde Resul oğlu Hasan'ın hanesine saldıran eşkiya Mehmed'in takibi bildirilmiştir.
9	Sivas'ın Hafik karyesinde eşkiyaların saldırısına uğrayan posta memurunun Merkez'e bildirilmesi üzerine takibine başlanmıştır.
10	Yeni hanenin Cavata köyü koyunlarından bir kısmını telef eden ve gasp etmeye teşebbüs eden eşkiyalardan Uzun Bey'in jandarma tarafından katledildiği ve diğerinin de takibinin devam ettiği kayıt altına alınmıştır.
11	Amasya Merzifon'da görevi başındaki bir şahsın ve eşinin eşkiyalarca gasp edildiği ve yaralandığı ihbarı üzerine eşkiyaların eşkâlleri jandarmaya verilerek takibine başlanmıştır.
12	Sivas'ta hırsızlık amacıyla saldırıda bulunan eşkiyaların peşine takılan jandarmanın, eşkiyalardan 4'ünü derdest ederek takibe devam ettiği aktarılmıştır.
13	Zile kazası karakolundaki jandarma ile 3 kişilik eşkiya arasında çıkan çatışmada 2 eşkiya canlı ve 1 eşkiya da cansız olarak ele geçirilmiştir.
14	Amasya kazasına bağlı Susuz köyünü basarak 2 Müslümanı öldüren Yağubasan köyünden 20 nefer eşkiyanın takibine başlandığı kaydedilmiştir.
15	Köprü kazasının Kumral köyünü basarak bir şahsı katleden eşkiyanın takip edilmekte olduğu bildirilmiştir.

Eşkiyaların bölgedeki faaliyetlerinin arttığı ve kesin çözüme kavuşturulması düşüncesiyle valilikçe gönderilen vukuatlar yekûnu bu şekildedir. Ancak tabloda verilen hadiselerin nasıl bir neticeye kavuşup kavuşmadığı da ayrı bir merak konusu olmuştur. Ne yazık ki arşiv taramalarının kısır bir sonuç doğurmuş olmasından dolayı şikâyetlerin

akıbeti hakkında bilgi sahibi olunamamıştır. Gönderilen bu telgraftan tam 1 ay sonra ülkenin istikbâli için M. Kemal Paşa'nın Samsun'a çıkışı düşünülecek olursa ülkenin geçirmiş olduğu sancılı süreç daha iyi anlaşılacaktır. Öyle ki olayların fazla olması, aynı zamanda bu hadiselerin üst mercilere taşınmış olsa da sonucunun muğlak kalması çalışmanın bu bölümünün sığ kalmasının başlıca sebeplerindendir. Osmanlı askerî kuvvetlerinin işgalcilere karşı topyekûn mücadeleleri yukarıda bahsi geçen vukuatların ya sonuçlanamamasına ya da sonuçların kayıt altına alınmasına imkân vermemesinden dolayı olayların akıbetinde belirsizlik hâkim olmuştur. O dönemde devlet, kendi başının çaresine bakmakla meşguldür.

Eşkîyalar, 1918 senesi sonlarında Amasya'nın Akdağ kazasındaki saldırılarıyla oradaki huzur ve refaha ket vurmuştur. Onlar köyleri basarak insanların eşya ve hayvanlarını gasp etmişlerdir. Boyalı İmamı Salih ve Heyet-i İhtiyar'ın Genel Jandarma Kumandanlığına bildirmesi üzerine Sivas vilayeti olaydan haberdar olmuştur (DH.ŞFR,94/242). Amasya'da ortaya çıkan eşkiya ve benzeri taşkınlıkların artış gösterdiğini ve bu duruma bir an evvel müdahale edilmesi zaruriyetini, ayrıca bu ve bunun gibi yolsuzluklara karşı sert tedbirler alınması gerektiğini işaret ederek tekrar Genel Jandarma Kumandanlığından Sivas'a çekilen telgraf Dahiliye Nezaretine bildirilmiştir (DH.ŞFR,98/102). Sivas Valisi Ahmed Bey de Amasya ve Tokat vilayetinde zuhur eden eşkiyalık faaliyetleri için yardım çağrısında bulunmuştur. Bu çağrı diğerlerine nispeten daha çok önem arz etmektedir. Rum eşkiyalarının faaliyetleri Amasya'dan başlayarak Tokat'a sıçradığı bildirilmiş ve ardından Merkez kaza dâhil Zara, Karahisar ve Suşehri'ne kadar devam etmiştir. Böylece mevcut jandarmaların yeterli olmadığı, bir an evvel destek sağlanması gerektiği ibraz edilmiştir. Vilayet ve kazalarda görülen mevcut jandarma sayılarının aslını yansıtmadığı, yani askerlerin kayıtlı olduğu yerde görevini ifa etmediği ve kaydırılmalar yaşandığı için yeterli asker sayısının olmadığından asayişte düzen bozuculara karşı gerekli tedbirlerin alınamaması şeklinde neticelenmiştir. İçerisinde bulunan bu vahim durumun giderilmesi için ihtiyaç duyulan girişimlere başvurulmuştur (DH.ŞFR, 583/10).

Başı bozuk grup sadece köylerde değil Sivas'ın merkezinde de usulsüz davranışlarını sergilemeye devam etmişlerdir. Başı bozuk topluluk bu defa Sivas'tan Malatya'ya hareket edecek posta arabalarına saldırıda bulunmuşlardır. 25 Temmuz 1919 Cuma günü akşam 19.30 sularında, Sivas'tan tekerlek döndüren posta memurları gecenin ilerleyen saatlerinde 22.30 civarında Gürün'ün bir köyünden geçmekte iken köprü başında karşılaşılan ve jandarmalarca Hristiyan oldukları anlaşılan eşkiya grubu ile çatışma yaşamıştır. Çatışma esnasında

Abdullah b. Kerim ile Aziziye jandarma neferlerinden 2 jandarma, eşkiyaya karşı koymuşlardır. Bu çatışma esnasında kurşunların posta hayvanlarına isabet etmesiyle telef olan hayvanların yanı sıra iki de eşkiya öldürülmüştür. Atlatılan hengamenin ardından eşkiyalardan ufak bir martini tüfeği ve iki boşluklu fişeklik ele geçirilmiştir. Geriye kalan eşkiyaların takibi ve yakalanması için Merkez vilayeti dâhil Hafik, Aziziye, Şarkışla ve Kangal kazalarındaki jandarma bölüklerine takibat için derhâl haber salınmıştır (DH.EUM.AYŞ, 16/79).

Jandarmalarca eşkiyanın takibi ve yakalanmasında hususunda yardımlaşma önemlidir. Farklı mekânlarda görevini icra eden zaptiye kuvvetlerinin birbirleriyle olan yardımlaşmasının yazışmaları arşiv vesikalarına yansımıştır. Eşkiya takibi gibi hususlarda jandarma kuvvetlerinin komşu vilayetlere girebilmeleri ve o vilayetin Mülkiye ve Zaptiye de görevli memurların kendilerine danışıldığında takdirde gerekli yardımın yapılacağı üzerine bildiri başvurusunun yapıldığı belirtilmiştir (DH.TMIK.M, 4/21). Başarılı sonuçlar alabilmek için yardımlaşmanın önemi bir kez daha vurgulanmıştır. Ağustos 1919 tarihinin ilk eşkiyalık girişimi Zara ve Suşehri arasında ortaya çıkmıştır. Eşkîyaların bastırılması için 16 jandarma neferi görevlendirilmiştir. Eşkiya peşine düşen 16 jandarmadan 3 tanesi takip sırasında kaybolmuştur. Huzursuzluğun yerini huzurun almasının ardından Merkez'den gelen emirle kaybolan üç neferin takibatı başlatılmıştır (DH.EUM.AYŞ, 19/100).

Osmanlı başlarda 1. Dünya Savaşı ve ardından yaşanan iç karışıklıklar yoğun bir mesai ile devam etmiştir. Sivas, Diyarbakır, Ankara, Bursa, Aydın, Kastamonu, Canik, İzmit ve Maraş gibi vilayetlerde harp dolayısıyla askerî birliklerin yokluğunu fırsat bilerek türeyen eşkiyalar; adam katletme, çiftlik basma, gasp, tecavüz ve posta memurlarına saldırıda bulunmak gibi pek çok suç işlemekten geri durmamışlardır. Askerî kuvvetlerce bu durum karşısında gerekli tedbirlerin derhâl alınacağı da belirtilmiştir (DH.EUM.6.Şb, 37/38).

Sonuç

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e kadar eski-yeni ya da yeni ile varlığını sürdüren askerî teşkilatlanma, 1839 Zaptiye Nezareti'yle asayiş konusunda iyi bir ivme kazanmıştır. 1918 senesi Zaptiye birliklerinin jandarmaya evrilmesinin ardından vilayetlerde jandarma alay kumandanlığı; kazalarda ise jandarma bölükleri kumandanlığının kurulması Yerel kuvvetleri daha da güçlendirmiştir. Teşkilatın kuruluşundan bu yana bünyesinde görevini ifa eden neferler ne kadar bir disiplin içerisinde olursa o kadar başarının sağlandığı gözlemlenmiştir. Vuku bulan sorunlar devleti pek çok açıdan olumsuz yönde etkilemesiyle bozulan asayiş yeniden hâkim kılacak yerel yönetimi

zorunlu hale getirmiştir. Böylece Osmanlı zaptiyesi Sadrazam Küçük Said Paşa'nın girişimleriyle yerel teşkilatlanmaların önemi vurgulanmış ve gerekli kararların alınması için uygun şartlar oluşturulmuştur.

Sivas ve çevresinde tarihsel ve bölgesel sınırlar belirlendikten sonra mücbir sebeplerden ötürü türeyen kanunsuz insanların tespiti, takibatı ve islahı sağlanmıştır. Genellikle Birinci Cihan Harbi yılları ve sonrasına işaret eden süreç içerisinde yerel asayişin açığına kollayarak ortaya çıkan eşkiya gibi kanun bilmezler, devletin güvenlik güçleri ve hukuku ile yüzleşmişlerdir. Ayrıca kolluk kuvvetlerinin hiç olmaması yahut sayılarını az olduğu durumlarda devlet asayiş noktasında zorlu bir süreç içine girdiği gözler önüne serilmiştir. Osmanlı perspektifinde eşkiyalara karşı caydırıcı bir tutum izlenmiş ve hadiselerde jandarmanın doğrudan olarak sıcak çatışma haline girmesi o tutumunun açık bir örneğini teşkil etmektedir.

Çalışma ile Osmanlı'nın askerî ve sosyo-kültürel yönüne katkı sağlanmak amaç edinilmiştir. Sosyal anlamda, Sivas'ta 1888-1919 tarih aralıklarında günlük hayata dair az da olsa bilgi elde edilmiştir. Siyasi anlamda ise Sivas jandarma teşkilatının o bölgede taşkınlık yapan yerel halkına karşı mücadelesi işlenmiş ve böylelikle ilgili yerlerde sağlanan ya da sağlanamayan iç güvenlik meselesi gözlemlenmiştir. Sonuç olarak jandarma, eşkiya ve olayların sonuçları üçgeninde gelişmeler aktarılmıştır.

Kaynaklar

Arşiv Kaynakları:

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi.

Dahiliye Mektubi Kalemi (DH.MKT):

1911/105, H. 14 Cemaziyelahir 1305/M. 27 Şubat 1888.

1636/99, H. 13 Zilkade 1306 / M. 11 Temmuz 1889.

Hariciye Nezareti Siyasi Kısım Evrakı (HR.SYS):

39/35, R. 24 Mayıs 1315 / M. 5 Haziran 1899.

Dahiliye Nezareti Tesri-i Muamelat ve Islahat Komisyonu (DH.TMIK.S):

37/20, R. 6 Mayıs 1318/M. 19 Mayıs 1902.

Dahiliye Nezareti Tesri-i Muâmelât ve Islahat Komisyonu Müteferrik (DH.TMIK.M):

4/21.

Dahiliye Nezareti Şifre Kalemi (DH.ŞFR):

566/10, R. 29 Eylül 1333/M. 29 Eylül 1917.

94/242, R. 24 Kanunuevvel 1334 / M. 24 Aralık 1918.

625/46, R. 3 Nisan 1335/M. 3 Nisan 1919.

624/46, R. 19 Nisan 1335 / M. 19 Nisan 1919.

98/102, R. 9 Nisan 1335 / M. 19 Nisan 1919.

583/10.

Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti (DH.EUM):

26/27, R. 29 Teşrinisani 1333/M. 29 Kasım 1917.

Dâhiliye Nezâreti Emniyet-i Umûmiye Altıncı Şube (DH.EUM.6.Şb):

37/38.

Dâhiliye Nezâreti Emniyet-i Umûmiye Asayiş Şube (DH.EUM.AYŞ):

16/79, R. 25 Temmuz 1335 / M. 25 Temmuz 1919.

19/100, R. 27 Ağustos 1335 / M. 27 Ağustos 1919.

Salnameler

Salname-i Vilayet-i Sivas, 1903.

Salname-i Vilayet-i Sivas, 1907.

Diğer Kaynaklar

Abdullah Sıdkı, *Osmanlı Jandarması Nasıl Olmalıdır?*, Vilayet Matbaası, Edirne 1918.

Akbulut, Gülpınar, "Sivas Şehri'nin Tarihi Coğrafyası", *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 35, S. 2, Aralık 2009.

Alpar, Güray, "Güvenliğin Sağlanmasında Bir Kolluk Kuvveti Olan Jandarmanın Geçmişten Bu Günümüze Rolü Ve Dünyadaki Konumu", *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, C. 2, S. 1, Mayıs 2013, Ss. 79-106.

Bucak, Uğur, *Jandarma Genel Komutanlığının Genel Kolluk Hizmetleri Açısından Değerlendirilmesi*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş 2020.

Çadircı, Musa, "Tanzimat'ın İlanı Sırasında Anadolu'da İç Güvenlik", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 13, S. 24, 1980.

Demirel, Fatih, "Osmanlı Devlet'inde Jandarma Eğitimi: Selanik Vilayeti Jandarma Mektepleri", *Miras Ve Değişim: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Jandarma*, (Ed. İsmail Hakkı Demircioğlu, Ahmet Özcan, Yücel Yiğit), Berikan Yayınları, Ankara 2018.

Dinç, Osman, *Osmanlı'da Modern Kolluğa Geçiş: 1903 Nizamnamesine Göre Osmanlı Jandarma Teşkilatının Kuruluşu*, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Bolu 2021.

Halaçoğlu, Yusuf, *XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilâtı Ve Sosyal Yapı*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2014.

Halıcı, Esmâ Nur, *Değişim Sürecinde Osmanlı Jandarmasının Eğitimi Meselesi (1839- 1914)*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale 2019.

Hayta, Necdet - Uğur Ünal, *Osmanlı Devleti'nde Yenileşme Hareketleri (XVII. Yüzyıl Başlarından Yıkılışa Kadar)*, Gazi Kitabevi, 10. Baskı, Ankara 2017.

İlgürel, Mücteba, "Osmanlılar'da Eşkiyalık Hareketleri", *Tdv.İa*, C. Xı, İstanbul 1995, Ss. 466-469.

Kara, Evrim, *Devlet-Kolluk İlişkisi Kapsamında Jandarma Ve Türk Jandarması*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2016.

Koparan, Necdet, *Türk Jandarma Teşkilâtı (1908-1938)*, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2007.

Lewis, Bernand, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Arkadaş Yayınevi, Ankara 2014.

Ortaylı, İlber, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, Timaş Yayınları, İstanbul 2014.

Özcan, Abdülkadir, "Zaptiye", *Tdv.İa*, C. 44, İstanbul 2013, Ss. 128-130.

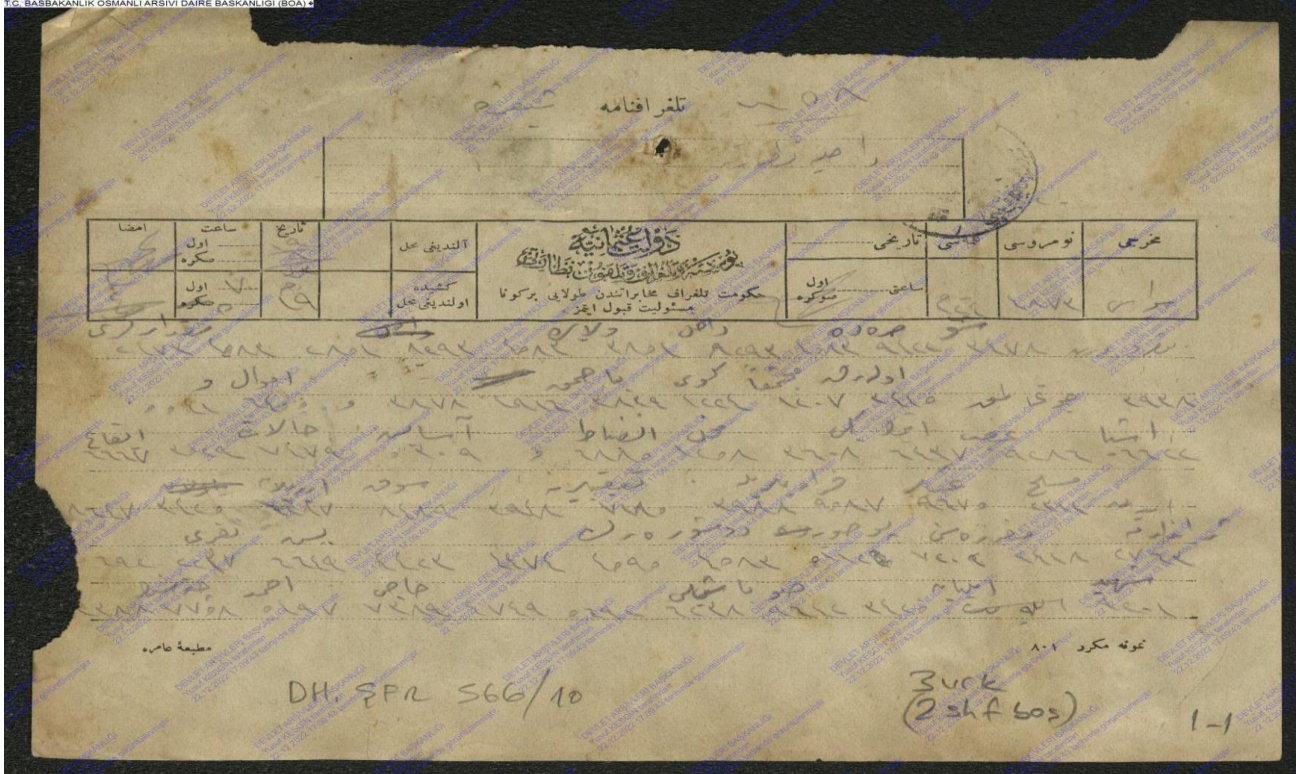
- Özgen, Cenk - Mustafa Eryılmaz, "Fransa'nın Osmanlı Jandarma Teşkilatının Kuruluş Ve Gelişmesindeki Etkisi", *Miras Ve Değişim: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Jandarma*, (Ed. İsmail Hakkı Demircioğlu, Ahmet Özcan, Yücel Yiğit), Berkan Yayınları, Ankara 2018.
- Özcan, Ahmet, "Osmanlı Devleti'nde Jandarma Teşkilatının Kurulmasının Gündeme İlk Defa Gelişi (1839)", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 32, S. 53, 2013.
- Özgün, Cihan, "Osmanlı Devleti'nde Jandarma Kuvvetlerinin Eşkiya Ve Çeteleri Takip Etme Yöntemleri", *Miras Ve Değişim: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Jandarma*, (Ed. İsmail Hakkı Demircioğlu, Ahmet Özcan, Yücel Yiğit), Berikan Yayınları, Ankara 2018.
- Polat, Erdoğan, *Şer'iyye Sicillerine Göre Sivas'ın Sosyo-Kültürel Tarihi (1900-1909 Yılları Arasında Sivas)*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2010.
- Reyhan, Cenk - Serap Sert, "Asakir-İ Zaptiyeden Jandarmaya: Osmanlı Kamu Düzeninde Mahalli Asayiş Ve Emniyetin Korunmasında Güvenlik Kurumu", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 40, S. 70, 2021.
- Sert, Serap, "Osmanlı Jandarması Nasıl Olmalıdır? Kırçovalı Abdullah'ın Eserine Göre Osmanlı Jandarmasında Aranması Gereken Özellikler", *Jandarma Ve Sahil Güvenlik Akademisi Sempozyumu 4-6 Mayıs*, 2018, Ss. 391-401.
- Sönmez, Ali, "Jandarma Teşkilatının Kuruluşu Sürecinde Baker Paşa'nın Rolü", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, C. 0, S. 11, Ekim 2010, Ss. 163-173.
- Tekir, Süleyman, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Jandarma Kuruluş Teşkilat Ve Mücadele (1903-1938)*, Timaş Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2020.
- Ürkmaz, Naim, "Eşkiyalığın Engellenmesine Dair Sultan II. Abdülhamid'e Sunulan Bir Rapor", *Etü Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 1, S. 1, Aralık 2015, Ss. 31-64.
- Türkmen, Zekeriya, "Jandarma", *Tdv.İa*, C. 2, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2020.
- Yücel, Ebubekir, *Sâlnâme-i Vilâyet-i Sivas 1903*, Buruciye Yayınları, Sivas 2011.
- Yücel, Ebubekir, *Sâlnâme-i Vilâyet-i Sivas 1907*, Buruciye Yayınları, Sivas 2011.
- Yiğit, İlker - Esra Oruç, "Osmanlı Anadolu'sunda Eşkiyalık Ve Mekân (1565-1566): 5 Numaralı Mühimme Defteri Üzerinden Bir Değerlendirme", *Ege Coğrafya Dergisi*, C. 29(1), 2020.
- Yüksel, Ahmet, *Perapolis Osmanlı Polis Tarihini Yeniden İnşa Denemesi*, Türk İdari Araştırmaları Vakfı, Ankara 2022.

İnternet Sitesi

- <https://sivas.jandarma.gov.tr/sivas-il-jandarma-komutanliginin-tarihcesi>, (Erişim Tarihi: 30.04.2023)
- <https://www.jandarma.gov.tr/tarihce> (Erişim Tarihi 21.06.2023).

Ekler

Ek 1: Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Dahiliye Nezareti Şifre Kalemi (DH.ŞFR), 566/10, s. 1.

DH.ŞFR.00566.00010.001

(Çete halinde köy basarak dört jandarmayı pusu kurup şehit eden eşkiyanın takibi için iki yüz elli neferlik bir süvari müfrezesi sevk olduğu ve eşkiyanın izlerini bulacaklara verilmek üzere 250 liralık havalenameler gönderilmesi. (Sivas))

Ek 2: Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Dahiliye Mektubî Kalemi (DH.MKT), 1911/105, s. 1.

